

Προσωποποίηση της βλάστησης που εξαφανίζεται τον χειμώνα και αναγεννιέται την άνοιξη, ο Διόνυσος πέθαινε και ο ίδιος κι ανασταινόταν. Ήταν γιος του Δία και της Σεμέλης αλλά για τους ορφικούς (τους οπαδούς του μυθικού μουσικού Ορφέα) μάνα του ήταν η Περσεφόνη: Είχε κέρατα και το πρώτο του όνομα ήταν Ζαγρέας. Η Ήρα θύμωσε και με αυτή την απιστία του Δία κι έβαλε τους Τιτάνες να σκοτώσουν το μωρό. Αυτοί το κομμάτιασαν αλλά ο Απόλλωνας μάζεψε τα κομμάτια και τα έθαψε στους Δελφούς, ενώ η Αθηνά έσωσε την καρδιά και την πρόσφερε στον πατέρα της. Ο Δίας την κατάπιε κι, όταν ήρθε το πλήρωμα του χρόνου, γεννήθηκε ο Διόνυσος.

Ψηλά στην Θράκη, ο Ορφέας, ο ήρωας που έφερε τον πολιτισμό στους ανθρώπους καθώς με τη μουσική του εξημέρωνε ακόμα και τα άγρια θηρία, αναζητούσε την χαμένη του αγάπη, την Ευρυδίκη. Εκείνη όμως είχε πεθάνει από δάγκωμα φιδιού, καθώς έτρεχε να αποφύγει τον Αρισταίο, ο οποίος την κυνηγούσε για να την βιάσει. Ο Ορφέας έμαθε τα καθέκαστα και κατέβηκε στον Άδη, αναζητώντας την αγαπημένη του. Με τη μουσική του, μάγεψε και τον θεό του Άδη και την Περσεφόνη, που του επέτρεψαν να πάρει πίσω στην γη την Ευρυδίκη, με όρο πως δε θα γυρίσει να την κοιτάξει, πριν να βγουν στην επιφάνεια. Δεν άντεξε όμως τέτοιο πειρασμό ο Ορφέας και της έριξε μια κλεφτή ματιά. Η Ευρυδίκη εξαφανίστηκε κι ο ήρωας γύρισε στον κόσμο των ζωντανών περίλυπος και μισογύνης. Με τη σειρά τους τον μίσησαν και οι γυναίκες. Κάποια βραδιά διονυσιακών οργίων, οι μαινάδες χίμηξαν επάνω του και τον κατακομμάτιασαν. Οι μούσες μάζεψαν τα κομμάτια του και τα έθαψαν, ενώ η λύρα του έγινε αστερισμός στον ουρανό.

Διόνυσος Ζαγρέας και Ορφέας, με περίπου κοινή μοίρα, αποτέλεσαν τον μοχλό της πίστης των ορφικών που τελούσαν τα ορφικά μυστήρια, ανοιχτά μόνο στους μνημένους. Ο ορφισμός λατρευόταν με όργια και αναπτύχθηκε με κέντρο λατρείας τον Διόνυσο Ζαγρέα, τον θεό που δίνει ψυχή στα πάντα. Ο άνθρωπος που εκπλήρωνε τις επιταγές της ορφικής διδασκαλίας, μπορούσε να ελπίζει στη λυτρωτική χάρη του Διονύσου και να απαλλαγεί από τη μεταθανάτια κόλαση του Άδη. Αλλιώς, η ψυχή του κινδύνευε να υποστεί τα μύρια όσα, ώσπου να φθάσει στον καθαρισμό.

Ξεκινώντας από τη Θράκη, η ορφική αίρεση εξαπλώθηκε σε ολόκληρη την Ελλάδα και, γύρω στον 6ο π.Χ. αιώνα, είχε καταντήσει αληθινή μάστιγα, καθώς διάφοροι απατεώνες (οι «ορφεοτελεστές») περιφέρονταν από τόπο σε τόπο και, έναντι αμοιβής, αναλάμβαναν να απαλλάξουν από τις αμαρτίες τους, όχι μόνο τους ζωντανούς αλλά και τους πεθαμένους. Στην πραγματικότητα, ήταν οι εφευρέτες της επιχείρησης που μετά από 2000 χρόνια, ο πάπας Λέων 10^{ος} (1513 - 1521) ξεκίνησε με τα συγχωροχάρτια, προκαλώντας το σχίσμα

της δυτικής Εκκλησίας σε καθολικούς και διαμαρτυρόμενους. Κάτι ανάλογο έγινε και στην αρχαία Αθήνα του 6^{ου} π.Χ. αιώνα. Ήταν γύρω στα 535 π.Χ., όταν ο τύραννος Πεισίστρατος, άνθρωπος έξυπνος και βαθιά μορφωμένος, καθιέρωσε τα Μεγάλα Διονύσια: Η λαμπρότητα του θεάματος αντιμετώπη με τη θρησκοληψία και τη δεισιδαιμονία. Με κατάληξη τη γέννηση του αρχαίου δράματος.

(τελευταία επεξεργασία, 19 Ιανουαρίου 2021)